

Agorafobik Bilişler Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlilik ve Güvenilirliği

Ayşegül KART¹, M. Hakan TÜRKÇAPAR²
¹Uzm. Dr., Psikiyatrist, Nevşehir Devlet Hastanesi
²Prof. Dr., Psikiyatrist, Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Özet

Amaç: Bu çalışmanın amacı, Agorafobik Bilişler Ölçeği (ABÖ) Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirliğini incelemektir.

Yöntem: ABÖ, agorafobisi olan veya agorafobili panik bozukluğu olan 92 hastaya uygulandı. ABÖ'nün Türkçe'ye çevrilmesi aşamasında çeviri, geri çeviri ve pilot uygulama yapılarak ölçeğe son biçimi verildi. ABÖ'nün güvenilirliği; test-tekrar test, test yarılama (split-half) ve Cronbach alfa katsayısı ile analiz edildi. Yapı geçerliliği için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testleri uygulandıktan sonra faktör analizi yapıldı. Faktör analizinde temel bileşenler yöntemi ve varimax rotasyonu kullanıldı.

Bulgular: Çalışmaya alınan hastaların %64'ü (n=59) kadın, %36'sı (n=33) erkekti. Hastaların yaş aralığı 18-58, yaş ortalamaları ise 31.5±10.4 olarak saptandı. Cronbach alfa katsayısı 0.91 olarak bulundu. Test-tekrar test değerlendirmelerinde anket bileşenleri arasında %24 ile %84 arasında değişen istatistiksel olarak anlamlı korelasyonların olduğu görülmüştür. Test-yarılama metodu ile yapılan analizlerde ise anket yarılarına ait güvenilirlik katsayıları 0.77 ve 0.91 olarak tespit edilmiştir. Yine bu analiz ile elde edilen Spearman-Brown katsayısı ise 0.87 olarak belirlenmiştir. ABÖ'nün yapı geçerliliğini değerlendirmek için faktör analizi uygulanmış ve iki temel faktör bulunmuştur. Bu iki faktör ile ölçek toplam varyansının %57.6'sı açıklanmıştır (Faktör 1: %34.6, Faktör 2: %23).

Sonuç: Bulgularımız, ABÖ-Türkçe formunun yeterli geçerlilik ve güvenilirliğinin olduğunu desteklemektedir. **(Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi 2013; 2: 162-166)**

Anahtar kelimeler: Agorafobi, biliş, geçerlilik, güvenilirlik

Abstract

Validity and Reliability of Agoraphobic Cognitions Questionnaire-Turkish Version

Objective: The aim of this study is to investigate the validity and reliability of Agoraphobic Cognitions Questionnaire -Turkish Version (ACQ).

Method: ACQ was administered to 92 patients with agoraphobia or panic disorder with agoraphobia. BSQ Turkish version completed by translation, back-translation and pilot assessment. Reliability of ACQ was analyzed by test-retest correlation, split-half technique, Cronbach's alpha coefficient. Construct validity was evaluated by factor analysis after the Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) and Bartlett test had been performed. Principal component analysis and varimax rotation used for factor analysis.

Results: 64% of patients evaluated in the study were female and 36% were male. Age interval was between 18 and 58, mean age was 31.5±10.4. The Cronbach's alpha coefficient was 0.91. Analysis of test-retest evaluations revealed that there were statistically significant correlations ranging between 24% and 84% concerning questionnaire components. In analysis performed by split-half method reliability coefficients of half questionnaires were found as 0.77 and 0.91. Again Spearman-Brown coefficient was found as 0.87 by the same analysis. To assess construct validity of ACQ, factor analysis was performed and two basic factors found. These two factors explained 57.6% of the total variance. (Factor 1: 34.6%, Factor 2: 23%)

Conclusion: Our findings support that ACQ-Turkish version had a satisfactory level of reliability and validity. **(Journal of Cognitive Behavioral Psychotherapy and Research 2013; 2: 162-166)**

Keywords: Agoraphobia, cognition, validity, reliability

GİRİŞ

Agorafobi, beklenmedik bir biçimde ortaya çıkabilecek ya da durumsal olarak yatkınlık gösterilen panik atağın ya da panik benzeri belirtilerin ortaya çıkması durumunda yardım sağlanamayacağı ya da kaçınmanın zor olabileceği (ya da sıkıntı doğurabileceği) yerlerde ya da durumlarda bulunmaktan anksiyete duyma olarak tanımlanmaktadır (Amerikan Psikiyatri Birliği 1994). DSM-IV'te agorafobi panik bozukluktan ayrı, kodlanabilir bir bozukluk değilken, DSM-5'te ayrı bir tanı olarak yer almıştır (Amerikan Psikiyatri Birliği 2013).

Ayrıca agorafobi, toplumsal alanda bulunmaktan veya evden uzakta olmaktan dolayı duyulan korkudan ziyade 'korkudan korku' olarak hipotez edilmiştir. Bu kişiler, yaşadıkları anksiyetenin olası sonuçlarını ve bedensel belirtilerini yanlış yorumlayarak felaketleştirmektedirler (Bouvard ve ark. 1998). Yapılan birçok çalışmada da bu hipoteze uygun olarak, belirtileri felaketleştirme eğiliminin yüksek agorafobik kaçınma düzeyi ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Berle ve ark. 2008).

ABÖ, 'korkudan korku' hipotezi ile ilişkili felaketleştiren düşünceleri değerlendirmemizi sağlayan, 14 soruluk bir öz bildirim ölçeğidir. 1984 yılında Chambless ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Agorafobinin eşlik ettiği panik atakları olan 175 hasta, bir terapi programına alınmış ve anksiyete oluşturuca durumlara maruziyet sırasında hastaların felaketleştiren düşünceleri değerlendirilmiştir. Hem hasta hem de terapistlerden elde edilen bilgiler doğrultusunda ölçek geliştirilmiştir (Chambless ve ark. 1984).

Chambless'ın yaptığı ilk çalışmada, ABÖ'nün Cronbach alfa ile ölçülen iç tutarlılığı 0.80 olarak tespit edilmiş ve agorafobik bireyleri normal bireylerden ayırt etme gücünün iyi olduğu bildirilmiştir. Faktör analizinde ise, iki temel faktör belirlenmiş ve bu iki faktör ile ölçek toplam varyansının %46.3'ü açıklanmıştır. Kontrolünü kaybetme kaygısı (sosyal/davranışsal kaygılar) ile ilişkili maddeleri içeren ilk faktör %29.1, fiziksel sonuçlarla ilgili maddeleri içeren ikinci faktör ise %17.1'i açıklamıştır (Chambless ve ark. 1984). Sonrasında yapılan çalışmalarda da, ölçeğin iki faktörlü yapısı desteklenmiş ve ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik açısından uygun psikometrik özelliklerinin olduğu gösterilmiştir (Arrindell 1993).

Panik bozukluk olmaksızın agorafobiye ilişkin az sayıda çalışma bulunmaktadır (Wittchen ve ark. 2010). Agorafobi için kullanabileceğimiz geçerli ve güvenilir yeterli sayıda ölçek ise bulunmamaktadır. Bu çalışmadaki amacımız, ABÖ'nün Türkçe formu-

nun geçerlilik ve güvenilirliğini araştırmak ve faktörel yapısını belirleyerek sonraki araştırmalara fayda sağlamaktır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Örnekleme

Çalışmaya Nevşehir Devlet Hastanesi Psikiyatri polikliniğine Eylül 2012-Nisan 2013 tarihleri arasında başvuran hastalardan agorafobi ve agorafobinin eşlik ettiği panik bozukluk tanılarını almış olan 59'u kadın 33'ü erkek olmak üzere toplam 92 hasta alındı. Çalışmaya alınan hastalar, çalışmanın amacı ve yöntemi hakkında aydınlatıldı ve kendilerinden onam alındı. Çalışmaya alınma kriterleri; 18 yaş üstü olmak, okuma-yazma bilmek ve katılım için gönüllü olmak şeklinde belirlenmiştir. Mental retardasyon, komorbid bir psikotik bozukluğu veya ciddi bir fiziksel hastalığı olanlar ise çalışmaya alınmamıştır.

Yöntem

ABÖ'nün Türkçe'ye çevrilmesi ve çalışılması için özgün ölçeğin yazarından izin alınmıştır. Ölçeğin Türkçe'ye çevrilme aşamasından sonra, ölçek maddeleri tekrar İngilizce'ye çevrilmiş, sonrasında her iki dile de hakim olan dört psikiyatrist tarafından değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonrası her maddeyi en iyi temsil eden karşılıklar ile Türkçe metin elde edilmiştir. Bu metin yetkili uzmanlarca tekrar İngilizce'ye çevrilerek tutarlılığı kontrol edilmiştir. Bir grup hastada yapılan bir ön çalışmada, ölçeğin dil yapısı ve anlaşılabilirliği araştırılmıştır. Bu çalışmadan elde edilen bilgiler başta çeviriyi yapan kişilerce değerlendirilerek uygulama öncesi son hali oluşturulmuştur.

Çalışmaya alınan hastalara Sosyodemografik Bilgi Formu ve ABÖ verilmiş ve DSM-III-R Eksen-I bozuklukları için yapılandırılmış klinik görüşme (SCID-I) uygulanmıştır. ABÖ'nün güvenilirliğini saptamak için, test-tekrar test amacıyla, aynı hasta grubundan 40 kişiye ölçek 30 gün sonra tekrar uygulanmıştır.

Agorafobik Bilişler Ölçeği: 14 maddeden oluşan bir öz bildirim ölçeğidir. Anksiyete yaşamanın olumsuz sonuçları ile ilgili felaketleştiren düşüncelerin sıklığını ölçmektedir. Her bir maddenin 1 (düşünce hiçbir zaman olmaz) ile 5 (düşünce her zaman olur) arasında derecelendirildiği beş puanlı bir ölçektir. Her bir maddeye verilen yanıtların ortalaması alınarak toplam puan elde edilir. Fiziksel kaygılar faktörü (örn. 'inme geçireceğim') ve sosyal/davranışsal kaygılar faktörü (örn. 'saçmalayacağım') olmak üzere yedişer maddeden oluşan iki faktör belirlenmiştir.

İstatistiksel Analiz

Katılımcılardan elde edilen verilerin analizini yapmak için SPSS 17.00 paket programı kullanılmıştır. İç tutarlılık oranı Cronbach alfa ile ölçülmüştür. Test-tekrar test değerlendirmelerinde Pearson korelasyon testi kullanılmıştır. Anket yarılama (split-half) metodu ile tespit edilmiştir. Faktör analizine uygunluğu Bartlett'in küresellik testi ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği ölçümü kullanılarak değerlendirilmiştir. Bartlett'in küresellik testi, uygunluk için $p < 0.05$ değerini gerekli görmektedir. KMO ölçüm değerleri ise 0 ile 1 aralığındadır ve faktör analizi için 0.6 değerini gerekli görmektedir. Faktör analizi için, Temel Bileşen Analizi ve Varimax rotasyonu kullanılmıştır.

BULGULAR

Sosyodemografik özellikler

Çalışmaya alınan hastaların %64'ü (n=59) kadın, %36'sı (n=33) erkekti. Hastaların yaş aralığı 18-58, yaş ortalamaları ise 31.5 ± 10.4 olarak saptandı.

Güvenilirlik analizleri

Yapılan analizlerde ölçeğin iç tutarlılık oranı Cronbach alpha ile ölçülmüş ve 0.916 olarak tespit edilmiştir. Katılımcılardan 40 kişiye 30 gün sonra tekrar ölçek uygulanması ile gerçekleştirilen test-tekrar test değerlendirmelerinde ise anket bileşenleri arasında %24 ile %84 arasında değişen istatistiksel olarak anlamlı korelasyonların olduğu görülmüştür (Tablo 1).

Test-yarılama (split-half) metodu ile yapılan analizlerde ise anket yarılama ait güvenilirlik katsayıları 0.77 ve 0.91 olarak tespit edilmiştir. Yine bu analiz ile elde edilen Spearman-Brown katsayısı ise 0.87 olarak belirlenmiştir.

Bu bulgular, ABÖ'nün Türkçe formunun güvenilir olduğunu göstermiştir.

Geçerlilik analizleri

Faktör Analizi

Çalışma grubunun yanıtladığı ABÖ'nün faktör analizine yeterliliğinin tespiti için bakılan Kaiser-

Tablo 1. Test-tekrar test korelasyonu.

Sorular	Test	Re-test	r_s	p
	Median (25-75 percentil) (n=40)	Median (25-75 percentil) (n=40)		
Kusacağım	2 (1-2)	2 (1-3)	0.51	0.004
Bayılacağıım	2 (2-3)	2.5 (1-3)	0.73	<0.001
Bende beyin tümörü olmalı	1 (1-2)	1.5 (1-2)	0.42	0.020
Kalp krizi geçireceğim	2 (2-4)	3 (2-4)	0.58	<0.001
Boğularak öleceğim	2 (1-2)	2 (1-3)	0.59	<0.001
Aptalca davranacağıım	1.5 (1-2)	1 (1-3)	0.24	0.199
Kör olacağıım	1 (1-2)	1 (1-1)	0.34	0.069
Kendimi kontrol edemeyeceğim	2 (1-3)	2 (1-4)	0.49	0.006
Birine zarar vereceğim	1 (1-2)	1 (1-1)	0.37	0.043
Felç geçireceğim	1 (1-2)	1 (1-3)	0.64	<0.001
Çıldıracağıım	2 (1-3)	1 (1-4)	0.57	<0.001
Çılgılık atacağıım	1.5 (1-3)	1.5 (1-3)	0.80	<0.001
Saçmalayacağıım veya gülünç konuşacağıım	2 (1-2)	1 (1-3)	0.41	0.025
Korkudan felç olacağıım	1 (1-1)	1 (1-2)	0.60	<0.001

Tablo 3. Rotasyon sonrası faktör yükü tablosu.

Soru	Faktör 1	Faktör 2
Çıldıracağım	0.832	
Birine zarar vereceğim	0.796	
Saçmalayacağım veya gülünç konuşacağım	0.775	
Kendimi kontrol edemeyeceğim	0.774	
Aptalca davranacağım	0.768	
Çılgılık atacağım	0.716	
Korkudan hareket edemeyeceğim	0.558	
Bende beyin tümörü olmalı		0.769
Kör olacağım		0.696
Kalp krizi geçireceğim		0.616
Kusacağım		0.591
Felç geçireceğim		0.537
Boğularak öleceğim		0.438
Bayılacağım		0.342

Ekstraksiyon yöntemi: Temel Bileşen Analizi.

Rotasyon Yöntemi: Kaiser Normalizasyonu ile Varimax

miştir (Khawaja 2003). Fiziksel kaygılar; bende beyin tümörü olmalı, kör olacağım, kalp krizi geçireceğim, kusacağım, felç geçireceğim, boğularak öleceğim ve bayılacağım maddelerini içerirken, sosyal/davranışsal kaygılar; çıldıracağım, birine zarar vereceğim, saçmalayacağım veya gülünç konuşacağım, kendimi kontrol edemeyeceğim, aptalca davranacağım, çılgılık atacağım ve korkudan hareket edemeyeceğim maddelerinden oluşmaktaydı. Bu çalışma bu açıdan özgün formla birebir örtüşmektedir.

Sonuç olarak bu çalışmada, Türkçe'ye uyarlanmış olan ABÖ ile elde edilen bulguların ölçeğin özgün çalışmasındaki verilerle oldukça uyumlu olduğu ve kolay uygulanabilen bu ölçeğin Türk kültüründe yapılacak araştırmalarda geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olarak kullanılabilceği gösterilmiştir.

KAYNAKLAR

Amerikan Psikiyatri Birliği (1994) Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı, dördüncü baskı (DSM-IV) (Çev. Ed. E. Köroğlu). Hekimler Yayın Birliği, Ankara.

- Amerikan Psikiyatri Birliği (2013) Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition (DSM-5(TM)) American Psychiatric Association.
- Arrindell WA (1993) The fear of fear concept: Evidence in favour of multidimensionality. Behav Res Ther, 31: 507-18.
- Berle D, Starcevic V, Hannan A (2008) Cognitive factors in panic disorder, agoraphobic avoidance and agoraphobia. Behav Res Ther, Feb; 46: 282-91.
- Bouvard M, Cottraux J, Talbot F (1998) Validation of the French translation of the agoraphobic cognitions questionnaire. Psychother Psychosom, 67: 249-53.
- Chambless DL, Caputo C, Gallagher R ve ark. (1984) Assessment of fear of fear in agoraphobia: the Body Sensations Questionnaire and the Agoraphobic Cognitions Questionnaire. J. Consult. Clin. Psycho, 52: 1090-97.
- Khawaja NG (2003) Revisiting the factor structure of the Agoraphobic Cognitions Questionnaire and Body Sensations Questionnaire: A confirmatory factor analysis study. J Psychopathol Behav Assess, 25: 57-63.
- Stephenson R, Marchand A, Lavalley MA (1999) A Canadian French adaptation of the agoraphobic cognitions questionnaire: Cross-cultural validation and gender differences. Scand J Behav Ther, 28: 58-69.
- Wittchen HU, Gloster AT, Beesdo-Baum K (2010) Agoraphobia: A review of the diagnostic classificatory position and criteria. Depress Anxiety, 27: 113-33.

Yazışma adresi/Address for correspondence:

e-mail: ayşegulkart@hotmail.com

Alınma Tarihi: 30.08.2013

Received: 30.08.2013

Kabul Tarihi: 06.11.2013

Accepted: 06.11.2013